

Oeverzwaluwen in de provincie Groningen in 1997 en 1998.

Jan Glas

Groningen was lange tijd de oeverzwaluwprovincie bij uitstek. Voor de broedseizoenen 1997 en 1998 geldt dat helaas niet meer. Friesland en Zuid Limburg hebben deze eer overgenomen. In de Lauwersmeer broedde in 1996 het magische aantal van 1489 paar. Via 629 paar in 1997 zakte het naar 494 paar in 1998. De kolonie bij de roeibaan te Harkstede (205 paar in 1996) was door een andere bestemming van de grond in 1997 en 1998 helemaal verdwenen. Ook de prachtige kolonie bij het Botjeszandgat, met nog 563 broedparen in 1995, was in 1998 gereduceerd tot 119 paar. Merkwaardig is dat in het Lauwersmeergebied de mogelijkheden om te broeden niet zijn afgenomen. Staatsbosbeheer en Defensie heten ieder voorjaar de Oeverzwaluwen hartelijk welkom in mooi afgestoken broedwanden. Bij Botjeszandgat daarentegen zijn de mogelijkheden door het afvlakken van de taluds aanmerkelijk verminderd.

Waar zijn onze Oeverzwaluwen gebleven? Als we de landelijke overzichten van het Sovon (H.N. Leys) bekijken dan zou het kunnen zijn dat een gedeelte van onze zwaluwen nu in Friesland broedt.

In 1997 vestigden zich in Friesland 3 nieuwe kolonies met 104, 347 en 470 bewoonde nesten.

Landelijk gezien ging het t/m 1997 erg goed met de Zandzwaalfkes.

De cijfers van de laatste vijf jaar zien er als volgt uit:

1994	11.650 paar.
1995	15.000 paar.
1996	17.850 paar.
1997	18.700 paar.
1998	14.700 paar.

Het valt dus op dat in 1998, een jaar later dan in Groningen, het aantal broedparen ook landelijk flink daalt, met 21 %.

Bijzonderheden per kolonie

Lauwersmeer.

Schommelde het aantal broedpaartjes de laatste jaren rond de 700 à 800, een geweldige uitschieter vertoonde 1996 met 1489 paar. De jaren 1997 en 1998 laten een negatieve trend zien met 629 en 494 bewoonde nesten. Onderverdeeld per kolonie zagen de cijfers er als volgt uit:

	1997	1998
Defensieterrein	515	316
SBB: slootoever Ballastplaatbos	17	94
voor de hut	38	0
slootoever bij de molen	59	84

Zowel Staatsbosbeheer als Defensie hadden de broedwanden weer prima in orde voordat de zwaluwen arriveerden. Tevens had Defensie beide jaren een deugdelijk raster rond de kolonie gespannen. Van predatie of graafschade aan de wand was dan ook geen sprake. Een nieuw probleem werd veroorzaakt door de aanhoudende regen in het voorjaar/zomer 1998, waardoor de broedwand aan de aanvliekgant begroeid raakte met distels en andere planten. Veel nestingen raakten hierdoor geblokkeerd. De kolonies op het SBB-terrein hadden last van enige predatie, beide jaren ging het om ongeveer 5 nesten. Door de aanhoudende nattigheid waren de broedwanden instabieler dan normaal, waardoor kleine grondverzakkingen veroorzaakt werden. Misschien hebben deze negatieve ontwikkelingen een deel van de zwaluwen doen besluiten zich op een andere plaats te vestigen.

Opende Strandheem.

Bij deze in vol bedrijf zijnde zandwinplaats werden in 1997 drie kolonies geteld met 6, 42 en 40 bewoonde nesten. Hiervan zaten 39 hollen in een 4m hoge steile oever direct grenzend aan water en 19 nesten in een 6m hoog depot van zwart zand. Op 4 juli was het eerste broedsel uitgevlogen en op 7 augustus hadden enkele paartjes een tweede broedsel.

In 1998 werden hier 2 kolonies geteld met 66 en 28 bewoonde nesten. Begin juni waren jongen zichtbaar in de nestingang en enkele tweede broedsels waren er nog rond 1 september. Het vestigen van de broedpaartjes

verliep zeer traag over een lange periode. Zo waren op 9 mei slechts enkele nesten gegraven, op 23 mei 41, op 7 juni 55 en op 5 juli een maximum van 94. Het slechte weer is hier misschien debet aan, maar ook het gedeeltelijk instorten van de wand in mei.

Harkstede roeibaan. 0 broedparen, depot is geëgaliseerd.

Stadskanaal 2 Provinciën. 0 broedparen, verder geen gegevens.

Beersterplas. 0 broedparen, wand is te veel geërodeerd.

Borgercompagnie. Deze kolonie staat onder A. Trip Bos.

Hoogezand De Dreven. 0 broedparen, depot is niet meer aanwezig.

Westervelde. 0 broedparen, eenmalige broedplaats.

Harkstede Borgmerenpark. 0 broedparen, depot niet meer aanwezig.

Harkstede Borgmeren.

Deze kolonies deden het zowel in 1997 als in 1998 goed, er waren in 1997 vier kolonies met 14, 19, 35 en 53 bewoonde nesten. Een gedeelte hiervan (49 nesten) zat in een gronddepot en de rest broedde in een stijlandje langs de zuigput waarvan de hoogte soms minder is dan 1 meter.

In 1998 zaten er 14 nesten in een stijlandje en 16, 25 en 84 nestpijpen in een gronddepot op het terrein. De beide laatsten in zwarte grond.

De Oeverzwaluwen kunnen bij de fa. WEB al jaren rekenen op volledige gastvrijheid.

Een kraanmachinist verklaarde: *'Het is hartstikke leuk als tijdens het werk groepjes zwaluwen rond de kraan vliegen, en dan te bedenken dat ze daarvoor helemaal uit Afrika komen. Dan hou je er gewoon rekening mee. Punt uit'.*

Zuidbroek Botjeszandgat.

Afkalving bij deze zuigput zorgde tot 1996 ieder broedseizoen voor een prachtige wand van enkele meters hoog en aan het water. Hierdoor waren verstoring en predatie bijna uitgesloten. Vanwege instortingsrisico werd de talud in 1996 vlak geschoven en werd met een kraan een nieuw stuk wand gecreëerd. Deze was voor de seizoenen 1997 en 1998

niet bijgewerkt. De aantallen broedende zwaluwen waren dan ook aanmerkelijk kleiner, met 156 broedpaartjes in 1997 en 199 in 1998.

Midwolderplas.

In zwartegrond-depots zaten in 1997 vier kolonies met 19, 20, 51 en 18 bewoonde nesten.

Totaal 108 paar. In 1998 zaten in dezelfde depots 2 kolonies met 56 en 42 nesten. Totaal 98 paar. De depots liggen op een terrein van het Groninger Landschap bij de nieuwe natuurplas. Van predatie of verstoring is geen sprake.

Frieschepalen.

Zowel Strandheem als Frieschepalen worden geteld door Ernst Oosterveld. De kolonies zijn 9 keer bezocht, waarvan het eerste bezoek eind maart en het laatste in september. De eerste Oeverzwaluwen werden beide jaren gezien op 26 en 27 april. In 1997 waren er twee kolonies met 5 en 86 nesten. Totaal 91 paar. In 1998 waren er vier kolonies met 22, 50, 48 en 4 nesten. Totaal 124 paar.

In 1997 bevonden de broedlocaties zich in een 3m hoge zandhoop aan het water (5x) en 86 broedpijpen zaten in een 4m hoge steile wand van wit zand op 35m afstand van water. Rond 7 augustus werd bij 10% van de nesten een 2e broedsel vastgesteld.

In 1998 zaten de nesten opnieuw in zowel humeus zand als in wit zand, soms aan het water, soms niet. De wanden varieerden in hoogte tussen 2 en 6 meter. Op 7 juni zaten er jongen in de nestopeningen. Op 18 juli vlogen de oude vogels af en aan om het tweede broedsel te voeren. Op 1 september zaten er nog enkele juvenielen in de nestopeningen.

Veendam Woortmanslaan.

In 1997 zaten de zwaluwen nogal verspreid rond de zandafraving. Er waren 8 kolonies met 20, 29, 8, 12, 11, 5, 5 en 30 nesten. Totaal 120 paar. De steilwanden zijn gemiddeld twee meter hoog.

In 1998 zaten hier 212 paar. Geen bijzonderheden.

Stadskanaal snelweg.

In 1998 zat hier weer een kleine kolonie van 6 paar in een steilrandje van 20 m lang en 40 cm hoog.

Sellingerbeetse.

De kleine aantallen zaten beide jaren verspreid over het terrein.

Reitdiep.

Enkele kilometers ten westen van Rode Haan controleerde Henk Spiekman zowel in 1997 als in 1998 ongeveer 5 km Reitdiepoever. Er werden 51 en 25 nesten geteld. Vanwege de lengte van het Reitdiep, met relatief veel afgekalde oevers, werden hier vermoedelijk een aantal zwaluwen gemist.

Een brief gedateerd 19 februari 1998 van Riki Messie a/b de Ida Jantje maakt melding van enkele bewoonde nestholten aan de zuid-oever ten zuiden van de nieuwe Aduarderzijlen.

Muntendam Heemtuin.

In 1997 zaten hier geen Oeverzwaluwen. In 1998 broedden twee paartjes in een gronddepot.

Vlagtwedde Eemlandermeer.

In 1997 zat de kolonie van 72 nesten in een gronddepot van ongeveer 6 meter hoog. De nesten zaten ongeveer 1 meter onder de bovenkant maar toch werden enkele nesten gepredeerd. Op het terrein werden tevens 2 paar alarmerende Kleine Plevieren waargenomen.

In 1998 werd een kolonie met 68 broedpipen geteld. Een aantal nesten werd weer gepredeerd.

Tripscompagnie A.Trip Bos.

Voor het broedseizoen 1997 zijn geen bijzonderheden bekend.

Het aantal broedpaartjes in 1998 was onderverdeeld in 3 kolonies met 7, 15 en 2 nesten. De eerste en tweede kolonie zaten in een depot en de andere 2 nestjes werden gevonden in een slootoever.

Bloemhofbrug-depot.

Het depot bij de Bloemhofbrug (Eemskanaal) ligt op een omraasd terrein van de provincie. Op verzoek van Karel Leemhuis wordt de kolonie in de broedtijd volledig ontzien.

Schildmeer Boei 12.

In een steilrandje gegraven ten behoeve van woningbouw zaten in 1997 verspreid nog 3 paartjes.

Die mogelijkheden waren in 1998 verdwenen.

Kropswolde Meerweg.

In 1997 had zich hier een eenmalige kolonie van 137 paar gevestigd in een gronddepot wit zand ten behoeve van het bouwrijp maken van Meerwijk-Zuid. Na overleg heeft de aannemer, Projectontwikkelaar Geveke Bouw, de kolonie volledige gastvrijheid geboden.

Veenhuizerstukken.

Voor het eert sinds 1990 zat hier weer een kleine kolonie van 13 paartjes.

Laskwerd.

In een gronddepot ten behoeve van de aanleg van het viaduct over de N33 zaten 19 broedpipen. Ondanks contact met de aannemer is deze kolonie door werkzaamheden verloren gegaan. Volgens de uitvoerder zaten de zwaluwen er nog maar enkele dagen in. Dit bleek later helaas niet zo te zijn.

Het ringen van Oeverzwaluwen

Thiemes VogeltrekAtlas, soms nog verkrijgbaar bij de Slegte, bevat een kaartje met terugmeldingen van 1048 Oeverzwaluwen welke waren geringd in Nederland. Het laat zien dat er veel uitwisseling is tussen de verschillende kolonies. Zo kan het gebeuren dat het 1e broedsel wordt grootgebracht in de Lauwersmeer en het 2e broedsel bij Sellingen. Zelfs is er uitwisseling tussen onze kolonies en broedlocaties in Engeland. De trekroute naar het overwinteringsgebied loopt pal zuid over Lyon, de Camargue en de Sahara. De trekroute vanuit het zuiden loopt iets westelijker, met een aantal terugmeldingen uit Spanje.

Onderstaand overzicht geeft wat actueler ringnieuws van Jan Doevendans.

Geringde oeverzwaluwen: 1993 Eemshaven 1, 1995 Lauwersmeer 3, 1996 Harkstede 120, 1996 Lauwersmeer 125, 1998 Harkstede 72 en 1998 Lauwersmeer 137.

Terugmeldingen: op 13-7-'96 werd een geringde Oeverzwaluw gevangen in de Lauwersmeer, deze was geringd op 30-3-'96 te Girona, Spanje. Van de in 1996 te Harkstede geringde vogels werden er 2 teruggemeld. Eén werd teruggemeld op 18-7-'96 te Kallo, Oost Vlaanderen, België (dus 5 dagen later). De andere terugmelding kwam uit Drenthe, zandput America, op 28-6-'97.

Oproep: voor broedgegevens en/of bijzonderheden van broedseizoen 1999 houd ik mij weer van harte aanbevolen.

Jan Glas
Kappershutenweg 11
9627 TD Hellingum
tel. 0598-431846

Dankwoord

Dank gaat uit naar alle terreineigenaren die de Oeverwaluwen gastvrijheid hebben verleend en naar de mensen die gegevens hebben verstrekt voor Sovon en dit verslag

Tabel 1. Een overzicht van de ontwikkeling van de kolonies in de provincie Groningen. (bron SOVON)

Locatie		1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Lauwersmeer	06-17-12	814	724	876	966	1489	629	494
Opende Strandheem	11-16-24	21	52	21	62	191	58	94
Harkstede-roeibaai	07-45-31	75	10	4	32	205	0	0
Harkstede-Borgmeren	07-45-53	81	155	27	80	22	121	139
Zuidbroek-Botjeszandgat	07-57-24	203	303	507	563	396	156	119
Midwolderplas	08-51-24	0	10	0	35	51	108	98
Frieschepalen	11-16-44	74	56	0	195	176	91	124
Veendam-Woortmanslaan	12-27-33	63	60	127	57	39	120	212
Stadskanaal-snelweg	13-41-01	152	54	0	25	0	0	6
Sellingerbeetse	13-52-45	7	24	117	63	53	24	15
Stadskanaal-2provinciën	12-48-02	?	12	28	41	5	0	0
Beersterplas	08-52-54	0	0	10	15	0	0	0
Borgercompagnie	12-16-15	0	0	48	30	0	0	0
Reitdiep	07-21-24	0	0	3	?	93	51	25
Hoogezand-De Dreven	12-16-12	0	0	0	14	21	0	0
Muntendam-Heemtuin	12-17-23	0	0	0	3	35	0	2
Vlagtwedde-Eemlandmee	13-33-32	0	0	0	75	144	72	68
Tripscompagnie-A.Trip bos	12-16-15	0	0	0	8	47	30	24
Termunten-Breebaart	08-22-53	0	0	0	0	57	54	5
Westervelde		0	0	0	0	3	0	0
Bloemhofbrug-depot	07-36-22	0	0	0	0	12	27	36
Harkstede-Borgmr.park	07-45-54	0	0	0	0	81	0	0
Schildmeer-Boei 12	07-37-32	0	0	0	0	10	3	0
Alteveer-afgraving	13-31-13	0	0	0	0	20	0	0
Heeresmeer	12-28-54	0	0	0	0	0	53	56
Kropswolde-Meerweg		0	0	0	0	0	137	0
Sellingen-filter	13-53-54	0	0	0	0	0	52	43
Veenhuizerstukken	13-41-12	0	0	0	0	0	0	13
Laskwerd	07-27-53	0	0	0	0	0	0	19
Totaal		1494	1479	1780	2264	3150	1786	1592